

Branko Tošović (ur.)
Andrićevo pismo

Branko Tošović (Hg.)
Andrić's Brief

Andrić-Initiative

(Reihe)

herausgegeben von

Univ.-Prof. Dr. Branko Tošović
(Karl-Franzens-Universität Graz)

Band 18

Andrić-Initiative

(Serija)

uredjuje

prof. dr Branko Tošović
(Univerzitet „Karl Franc“ Graz)

Tom 18

INSTITUT FÜR SLAWISTIK
DER KARL-FRANZENS-UNIVERSITÄT GRAZ
NARODNA I UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA
REPUBLIKE SRPSKE
SVET KNJIGE

Branko Tošović (ur./Hg.)

ANDRIĆEVO PISMO
ANDRIĆ'S BRIEF

Andrić-Initiative

18

**Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz
Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske u Banjaluci
Komisija za stilistiku Međunarodnog slavističkog komiteta
Svet knjige Beograd
Aletea Beograd
2025**

Gedruckt mit Unterstützung der Universität Graz
Štampanje je finansirao Univerzitet u Gracu.

Herausgeber • Urednik

Verlag • Izdavač

Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz

Merangasse 70, 8010 Graz, Österreich/Austria, +43 316 380 25 24, branko.tosovic@uni-graz.at; arno.wonisch@uni-graz.at, <http://www.gewi.uni-graz.at/gralis>

Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske

Jevrejska 30, 78 000 Banjaluka, BiH, Republika Srpska, direkcija@nub.rs, tel. +387 51 215 894, www.nub.rs

Svet knjige d.o.o.

Bulevar despota Stefana 15, 11000 Beograd, Srbija, tel. +381 11 324 73 07, svetknjige@svetknjige.net,
www.svetknjige.net

Aletea

Generala Štefanika 2, 11000 Beograd, Srbija, +381 62 311 300

Für die Herausgeber • Za izdavače

Branko Tošović,

Arno Wonisch, Ljilja Petrović-Zečić, Stevo Ćosović,

Milan Tasić

Satz, Umschlag, Lektorat und Korrektur

Prelom, korice, lektorisanje i korektura

Branko Tošović

Lektorat und Übersetzung der deutschen Inhalte

Arno Wonisch

Umschlagillustration • Ilustracija na koricama

<https://www.midjourney.com>

Tiraž: 200

Druck • Štampa

Excellent print, Balkanska 35–39, Beograd

Tošović, Branko (ur./Hg.). *Andrićevo pismo / Andrić's Brief*. Graz/Grac – Beograd – Banjaluka:
Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka
Republike Srpske – Komisija za stilistiku Međunarodnog slavističkog komiteta – Svet knjige –
Aletea, 2025. 721 s./S. [Andrić-Initiative 18]

© Branko Tošović, Graz 2025

Alle Rechte vorbehalten. Sva prava zadržana.

ISBN 978-3-9519973-4-6 (Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz)

ISBN 978-86-7396-969-5 (Svet knjige Beograd)

ISBN 978-99976-27-83-4 (Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske Banjaluka)

ISBN 978-86-82644-27-9 (Aletea)

Inhalt • Sadržaj • Садржај

Predgovor	11
Vorwort	12
Allgemeines • Opšti dio • Општи дио	13
Branko Tošović (Graz). Andrićev epistolarijum (konstrukcija) [Branko Tošović (Graz). Andrićs Epistolarium (Konstrukt)]	15
Literatur • Književnost • Књижевност	123
Мирјана Арежина (Бањалука). Андрићев некњижевни епистоларни стил – Преписка између Андрића и Чолаковића [Mirjana Arežina (Banja Luka). Andrićs nichtliterarischer epistolarischer Stil – die Korrespondenz zwischen Andrić und Čolaković]	125
Anica Bilić (Vinkovci). Pismo i figure ljubavnoga diskursa u pripotekstu ZNAKOVI (1951) Ive Andrića ili kad ljubav znači [Anica Bilić (Vinkovci). Briefe und Figuren des Liebesdiskurses im Erzähltext ZEICHEN von Ivo Andrić oder was Liebe bedeutet]	135
Melinda Botalić, Mirza Bašić (Zenica). Neka zapažanja u vezi s pismima i utjecajem kulturoloških i društvenih osobitosti na formiranje individualnih identiteta u romanima PROKLETA AVLLJA Ive Andrića i HANDAN Halide Edip Adıvar [Melinda Botalić, Mirza Bašić (Zenica). Einige Beobachtungen zu den Briefen und dem Einfluss kultureller und sozialer Besonderheiten auf die Bildung individueller Identitäten in den Romanen DER VERDAMMTE HOF von Ivo Andrić und HANDAN von Halida Edip Adıvar]	153
Lidija Čolević (Bukurešt). Ivo Andrić – postmoderni junak [Lidija Čolević (Bukarest). Ivo Andrić – ein postmoderner Held]	167
Наташа Дракулић Козић (Киkinda). Иво Андрић у роману СУНЦЕ ОВОГ ДАНА Владимира Пиштала [Nataša Drakulić Kozic (Kikinda). Ivo Andrić im Roman DIE SONNE HEUTE von Vladimir Pištalo]	195

Мира Душкова (Русе). <i>Животът ни връща само онова, което даваме на гръбнака</i> . Кореспонденцията на Иво Андрич с български автори [Mira Duškova (Ruse). <i>Das Leben gibt uns nur das zurück, was wir anderen geben</i> “ Ivo Andrićs Korrespondenz mit bulgarischen Autoren]	209
Marija Đokić Petrović (Graz), Dragana Bečejski Vujaklija (Belgrade), Jasmina Đorđević (Niš), Jelena Mitrović (Passau). Unveiling Literary Legacies: Integrating Named Entity Recognition and SPARQL to Analyse Andrić's Letters [Marija Đokić Petrović (Graz), Dragana Bečejski Vujaklija (Beograd), Jasmina Đorđević (Niš), Jelena Mitrović (Passau). Razotkrivanje književnih zaostavština: integrisanje prepoznavanje imenskih entiteta i SPARKL za analizu Andrićevih pisama]	231
Jasmina Đonlagić Smailbegović (Tuzla). <i>Ljubim te poljupcem svojih misli</i> : Ljubavna pisma Goethea i Andrića [Jasmina Đonlagić Smailbegović (Tuzla). <i>Ich küsse dich mit dem Kuss meiner Gedanken</i> : Liebesbriefe von Goethe und Andrić]	247
Мина М. Ђурић (Београд). Између харфе и флауте: Андрићево музичко писмо [Mina M. Đurić (Beograd). Zwischen Flöte und Harfe: Andrićs musikwissenschaftliche Briefe]	259
Predrag Đurišić (Crvenka). Percepcija Poljske i slovenstva u Andrićevim pismima [Predrag Đurišić (Crvenka). Die Wahrnehmung Polens und des Slawentums in Andrićs Briefen]	273
Dragana Francišковић (Subotica). Mediteran u Andrićevom pismu [Dragana Francišковић (Subotica). Der mediterrane Raum in Andrićs Brief]	283
Francisco Javier Juez Gálvez (Madrid). Jedan Ćuprijin proglas u višejezičnome španjolskom kontekstu [Francisco Javier Juez Gálvez (Madrid). Eine Verkündigung der Brücke im mehrsprachigen spanischen Kontext]	295
Aleksandra Lazić Gavrilović (Beograd). Andrićevi ispisi iz Mikelandelovih pisama i „tema nad temama“ Miloša Crnjanskog	307

[Aleksandra Lazić Gavrilović (Belgrad). Andrićs Auszüge aus Michelangelos Briefen und Miloš Crnjanskis „Thema der Themen“]	
Perina Meić (Mostar). Epistole Ive Andrića iz 1922. godine [Perina Meić (Mostar). Episteln von Ivo Andrić aus dem Jahr 1922]	321
Tijana Milenković (Beč). <i>Dragi druže Tito</i> (O prepisci Branka Ćopića i Ive Andrića) [Tijana Milenković (Wien). <i>Lieber Genosse Ivo</i> (Über die Korrespondenz zwischen Branko Ćopić und Ivo Andrić)]	331
Ана М. Мумовић (Београд). Уметничко око посматрача и мислеће биће (Слика југословенских и европских градова у Андрићевим писмима) [Ana M. Mumović (Belgrad). Das künstlerische Auge des Betrachters und das denkende Wesen (Das Bild jugoslawischer und europäischer Städte in Andrićs Briefen)]	353
Милана Поучки (Нови Сад). Спасоносна моћ речи [Milana Poučki (Novi Sad). Die rettende Kraft der Worte]	373
Ивана Раловић (Београд). Ивана Раловић (Београд). Трансмедијално приповедање Андрићевог ПИСМА ИЗ 1920. ГОДИНЕ [Ivana Ralović (Belgrad). Eine transmediale Darlegung von Andrićs BRIEF AUS DEM JAHRE 1920]	385
Зорана Штрбац (Зрењанин). Песничко писмо с Понта [Zorana Štrbac (Zrenjanin). Poetischer Brief des Pontus]	399
Branko Tošović (Graz). Andrićeva prepiska iz gračkog perioda (1923–1924) [Branko Tošović (Graz). Andrićs Korrespondenz aus der Grazer Zeit (1923–1924)]	427
Olga Vojičić-Komatina (Nikšić). Olga Vojičić-Komatina (Nikšić). Bajazitova i Džem sultanova prepiska data kroz indirektnog naratora [Olga Vojičić-Komatina (Nikšić). Die Korrespondenz zwischen Bayezid und Cem Sultan durch Vermittlung eines indirekten Erzählers]	441
Бранко Вранеш (Београд). Иво Андрић и Милош Црњански у контексту епистоларне поезије	455

[Branko Vraneš (Belgrad). Ivo Andrić und Miloš Crnjanski im Kontext von Brieftexten]	
Jurica Vuco (Osijek). Funkcija pisma u TRAVNIČKOJ HRONICI [Jurica Vuco (Osijek). Die Funktion des Briefs im Roman WESIRE UND KONSULN]	469
Софија Вујчић (Београд). У писму и писању (Улога епистоларних елемената у Андрићевим приповеткама АУТОБИОГРАФИЈА, ЗНАКОВИ И ГЕОМЕТАР И Јулка) [Sofija Vujčić (Belgrad). Im Brief und im Schreiben ((Die Rolle epistolarer Elemente in Andrićs Erzählungen AUTOBIOGRAFIE, ZEICHEN und DER VERMESSER UND JULKA)]	483
Sprache • Jezik • Језик	495
Милица С. Божић Синчук (Београд). Форме обраћања (и потписа) у Андрићевим писмима Милице Бабић [Milica Božić Sinčuk (Belgrad). Anredeformen (und Unterschrift) in Andrićs Briefen an Milica Babić]	497
Nataša Kiš (Novi Sad). Andrićeva privatna pisma – komunikacijske, stilske i pragmatičke osobenosti [Nataša Kiš (Novi Sad). Andrićs private Briefe – kommunikative, stilistische und pragmatische Besonderheiten]	509
Ненад Крцић (Београд). Критичко-полемички дискурс у писмима Иве Андрића [Nenan Krcić (Belgrad). Der kritisch-polemische Diskurs in den Briefen von Ivo Andrić]	529
Горан Милашин (Бања Лука). Стилистичка интерпретација писама у приповијести ЛЈУБАВ У КАСАБИ ИВЕ АНДРИЋА [Goran Milašin (Banja Luka). Stilistische Interpretation der Briefe in der Erzählung LIEBE IN EINER KLEINEN STADT von Ivo Andrić]	547
Слободан Новокмет (Београд). Сликовитост поредбених конструкција у ПРОКЛЕТОЈ АВЛИЈИ ИВЕ АНДРИЋА Slobodan Novokmet (Belgrad). Die Bildhaftigkeit vergleichender Konstruktionen in Ivo Andrićs DER VERDAMMTE HOF	559
	571

Miodarka Tepavčević, Marija Mijušković (Nikšić). Neke sintaksičke osobnosti Andrićevih epistola

Miodarka Tepavčević, Marija Mijušković (Nikšić). Einige syntaktische Besonderheiten in Andrićs Briefen

Beilagen • Prilozi • Прилози 581

Die Korrespondenz von Ivo Andrić (1923–1924). Erstellt von Branko Tošović 583

[Prepiska Iva Andrića (1923–1924). Pripremio Branko Tošović]

Pisma iz 1923. i 1924. godine (nastavak). Pripremio Branko Tošović 597

[Briefe aus den Jahren 1923 und 1924 (Fortsetzung). Erstellt von Branko Tošović]

Branko Tošović (Graz). Prepiska Iva Andrića sa korespondentima iz SSSR-a 605

[Branko Tošović (Graz). Andrićs Briefwechsel mit Menschen aus der UdSSR]

[Branko Tošović (Graz). Teze za 16. simpozijum „Andrićevo pismo“ (Graz, 17–19. oktobar 2024) 663

Branko Tošović (Graz). Themen für das 16. Symposium „Andrićs Brief“ (Graz, 17.–19. Oktober 2024) 671

Бранко Тошовић (Грац). Тезиси к 16-му симпозиуму „Письмо Иво Андрича“ (Грац, 17–19 октября 2024 г.) 681

Jubiläum • Jubilej • Јубилеј 691

Branko Tošović, Arno Wonisch (Graz). Die zweiundzwanzig Grazer 693

Monate von Ivo Andrić und das hundertjährige Jubiläum seiner Dissertation DIE ENTWICKLUNG DES GEISTIGEN LEBENS IN BOSNIEN UNTER DER EINWIRKUNG DER TÜRKISCHEN HERRSCHAFT (1924–2024)

[Branko Tošović Arno Wonisch (Graz). Dvadeset dva gračka mjeseca Iva Andrića i sto godina njegove disertacije RAZVOJ DUHOVNOG ŽIVOTA U BOSNI POD UTICAJEM TURSKE VLADAVINE (1924–2024)

Recenzentkinje / Recenzentice / Recenzenti 723
[Rezensent*innen]

Predgovor

Zbornik čine (a) referati pročitani na 16. naučnom simpozijumu *A n d r i -*
ć e v o p i s m o održanom od 17. do 19. oktobra 2024. godine Gracu u organi-
zaciji Instituta za slavistiku „Karl Franc“ u Gracu i Komisije za stilistiku Među-
narodnog slavističkog komiteta, (b) radovi o pismima Iva Andrića objavljeni u
prethodnim zbornicima Andrićevog projekta (Meić 2011, Milenković, Tošović
2010, Andrić 2008^a, 2008^b), (c) novi prilozi i (d) teze za pripremu 16. simpozi-
juma.

Prije sto godina, u godini održavanja 16. simpozijuma (2024), Ivo Andrić
(dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1961, rođen 1892, umro 1975) studi-
rao je u Gracu i odbranio disertaciju 13. juna 1924. pod nazivom „Razvoj duhov-
nog života u Bosni pod uticajem turske vladavine“ na Institutu za slavistiku Uni-
verzitetu „Karl Franc“. Povodom ovoga jubileja Branko Tošović i Arno Voniš pod-
nijeli su referat na 16. simpozijumu pod nazivom „Andrićeva doktorska diserta-
cija RAZVOJ DUHOVNOG ŽIVOTA U BOSNI POD UTICAJEM TURSKE VLADAVINE (Grac, 1924)“,
koji se objavljuje u rubrici „Prilozi“ pod naslovom: DVADESET DVA MJESECA IVA
ANDRIĆA U GRACU OBILJEŽILA JE DIPLOMATSKA SLUŽBA, KNJIŽEVNI RAD I (PRITISAK) ZAVR-
ŠETKA DISERTACIJE POD NAZIVOM *RAZVOJ INTELEKTUALNOG ŽIVOTA U BOSNI POD UTICAJEM*
TURSKE VLADAVINE.

Tekstovi su podijeljeni u pet tematskih cjelina: Opšti dio (1), Književnost
(22), Jezik (6), Prilozi (6) i Jubilej (1). Zbornik donosi 38 priloga iz osam zemalja
(Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Crne Gore, Hrvatske, Rumunije,
Srbije i Španije) i 18 gradova (Banjaluke, Beča, Beograda, Bukurešta, Crvenke,
Graca, Kikinde, Madrida, Mostara, Nikšića, Novog Sada, Osijeka, Rusea, Subo-
tice, Tuzle, Vinkovaca, Zenice i Zrenjanina).

Na koricama zbornika nalazi se ilustracija koju je izradila vještačka inteli-
gencija (Midjourney) na osnovu urednikovih parametara. Osnovu ilustracije čini
slika Iva Andrića (1923). Pisac piše pismo. Pored njega nalazi se tekst na koje
on priprema odgovor. U sobi je radni sto, noćna lampa na stolu, stara drvena
stolica, krevet, peć u kojoj gori vatra i orman za odjeću, na kome leže knjige i
razni papiri.

Branko Tošović

Grac, avgust 2025. godine

Vorwort

Vorliegender Sammelband besteht aus (a) Beiträgen, die beim 16. wissenschaftlichen Symposium Andrićs Brief (17 bis 19 Oktober 2024 in Graz), organisiert vom Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz und von der Kommission für Stilistik beim Internationalen Slawistenkomitee) verfasst wurden, (b) Aufsätzen zu Briefen von Ivo Andrić (Meić 2011, Milenković, Tošović 2010, Andrić 2008^a, 2008^b), die in vorangegangenen Sammelbänden des Andrić-Projekts veröffentlicht wurden, (c) neuen Beiträgen und (d) einer Auflistung der Themen für das 16. Symposium.

Im Jahr 2024 war es 100 Jahre her, dass Ivo Andrić (Literaturnobelpreisträger 1961, geb. 1892, gest. 1975), in Graz studierte und am 13. Juni 1924 seine Dissertation mit dem Titel *DIE ENTWICKLUNG DES GEISTIGEN LEBENS IN BOSNIEN UNTER EINWIRKUNG DER TÜRKISCHEN HERRSCHAFT* am Institut für Slawistik verteidigte. Anlässlich dieses Jubiläums hielten Branko Tošović und Arno Wonisch auf dem 16. Symposium den Vortrag „Andrićs Dissertation *DIE ENTWICKLUNG DES GEISTIGEN LEBENS IN BOSNIEN UNTER DER EINWIRKUNG DER TÜRKISCHEN HERRSCHAFT*“ (Graz, 1924), der hier in der Rubrik „Beilagen“ unter dem Titel *DIE ZWEIUNDZWANZIG GRAZER MONATE VON IVO ANDRIĆ UND DAS HUNDERTJÄHRIGE JUBILÄUM SEINER DISSERTATION *DIE ENTWICKLUNG DES GEISTIGEN LEBENS IN BOSNIEN UNTER DER EINWIRKUNG DER TÜRKISCHEN HERRSCHAFT* (1924–2024)*, der hier im Kapitel „Beilagen“ veröffentlicht wird.

Die Beiträge behandeln fünf Themenblöcke – Allgemeines (1), Literatur (22), Sprache (6), Beilagen (6) und Jubiläum (1). Bei den Autorinnen bzw. Autoren der 38 Beiträge handelt es sich um Fachleute für Literatur- und/oder Sprachwissenschaft aus acht Staaten (Bosnien und Herzegowina, Bulgarien, Kroatien, Montenegro, Österreich, Rumänien, Serbien und Spanien) und 18 Städten (Banja Luka, Belgrad, Bukarest, Crvenka, Graz, Kikinda, Madrid, Mostar, Nikšić, Novi Sad, Osijek, Ruse, Subotica, Tuzla, Vinkovci, Zenica, Zrenjanin und Wien).

Auf dem Einband des Sammelbandes befindet sich eine Illustration, die von künstlicher Intelligenz (Midjourney) erstellt wurde und auf den vom Herausgeber gewählten Parametern beruht. Die Illustration basiert auf einer Fotografie von Ivo Andrić aus dem Jahr 1923, auf der er einen Brief schreibt. Neben ihm liegt ein Text, auf den er eine Antwort vorbereitet. Im Zimmer befinden sich ein Schreibtisch, eine auf dem Tisch stehende Nachttischlampe, ein alter Holzstuhl, ein Bett, ein Ofen mit brennendem Feuer und ein Kleiderschrank, auf dem Büchern und verschiedene Dokumente liegen.

Branko Tošović

Graz, im August 2025

**Recenzentkinje
Recenzentice
Recenzenti
Рецензенти
Rezensent*innen**

(56)

Milan Ajdžanović
Ivana Antonić
Sara Arva
Vanda Babić Galić
Tijana Balek
Mirza Bašić
Ana Bilić
Marija Blagojević
Mirjana Bojanić
Ćirković
Melinda Botalić
Snežana Božić
Dragana Cvijović
Nataša Drakulić
Miloš Đorđević
Milan Gromović
Sanja Golijanin Elez
Alma Halilović
Francisco Juez Galvez
Dragana Jovanović

Natalija Jovanović
Tatjana Jovanović
Nataša Jovović
Nataša Kiš
Nikola Koščak
Kornelije Kvas
Oksana Leontjeva
Marica Liović
Dragana Litričin-Dunić
Irena Lukin
Alina Maslova
Jelena Milić
Ana Mumović
Časlav Nikolić
Melina Panaotović
Sanja Perić
Ivana Petrović
Hristopulu
Vuk Petrović
Milica Rabrenović

Olivera Radulović
Svetlana Rajičić Perić
Ivana Ralović
Magdalena Ramljak
Dunja Rančić
Jela Sabljic-Vujica
Valentina Sedefceva
Svetlana Slijepčević
Selver Softić
Jelena Spasić
Dobrivoje Stanojević
Amela Šehović
Zorana Štrbac
Bojana Tomić
Nevena Varnica
Zaneta Vidas
Sambunjak
Olga Vojičić Komatina
Jurica Vuco

Bibliographische Information der Deutschen Bibliothek
Die Deutsche Bibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliographie; detaillierte bibliographische Daten sind im Internet über <http://dnb.ddb.de> abrufbar.

Bibliographic information published by Die Deutsche Bibliothek
Die Deutsche Bibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data is available in the Internet at <http://dnb.ddb.de>

ISBN 978-3-9519973-4-6

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09 Андрић И.(082)
821.163.41.09-6 Андрић И.(082)
821.163.41-6

ANDRIĆEVO pismo = Andrićs Brief / Branko Tošović (ur./Hg.). - Graz : Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität ; Banjaluka : Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske ; Beograd : Svet knjige : Aletea, 2025 (Beograd : Excellent print). - 721 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Andrić-Initiative ; Bd. 18)

"Zbornik čine (a) referati pročitani na 16. međunarodnom naučnom simpozijumu 'Andrićeva pismo' održanom od 17. do 19. oktobra 2024. godine u Gracu u organizaciji Instituta za slavistiku 'Karl Franc' u Gracu i Komisije za stilistiku Međunarodnog slavističkog komiteta, (b) radovi o pismima Iva Andrića objavljeni u prethodnim zbornicima Andrićevog projekta ... i (c) teze za pripremu 16. simpozijuma." --> Predgovor. - Deo teksta uporedo na srp. i nem. ili na srp. i rus. jeziku. - Tekst ćir. i lat. - Tiraž 200. - Str. 11-12: Predgovor = Vorwort / Branko Tošović. - Napomene i bibliografske reference uz radove. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime i na više jezika. - Sadrži i prepisku Ive Andrića.

ISBN 978-3-9519973-4-6 (ISKFU)

ISBN 978-86-7396-969-5 (SK)

ISBN 978-99976-27-83-4 (NUBRS)

ISBN 978-86-82644-27-9 (Aletea)

1. Тошовић, Бранко, 1949- [urednik] [autor dodatnog teksta]

а) Андрић, Иво (1892-1975) -- Зборници б) Андрић, Иво (1892-1975) -- Писма -- Зборници в) Андрић, Иво (1892-1975) -- Преписка

COBISS.SR-ID 175655945